

Protidrogová politika z pohledu uživatelů drog?

Stanovisko vědecko-výzkumného ústavu ACCENDO k tiskové zprávě Odboru protidrogové politiky Úřadu vlády ČR s názvem: Plošné testování školáků na přítomnost drog přináší nepřesné výsledky a zastrašuje rodiče i děti ze dne 26.5.2016 z <http://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/plosne-testovani-skolaku-na-pritomnost-drog-prinasi-nepresne-vysledky-a-zastrasuje-rodice-i-deti-144589/>

Výsledky testování na školách na severu Moravy v posledních týdnech přinesly nemilé informace, které pobouřily všechny, kteří se o nich dozvěděli. Ke školám v Orlové a Bohumíně se skutečně přidávají další v regionu, neboť se rozhodli situaci nepodcenit a zároveň využít nových moderních možností, které vývoj vědy a výzkumy lidstvu pravidelně přináší. Stejně jako nezastavitelný pokrok v rozvoji průmyslových a informačních technologií. Podle Odboru protidrogové politiky Úřadu vlády ČR však myslí všichni špatně, zastupitelé obcí totiž oslovují Výzkumný ústav vodohospodářský a chtějí měřit. A vědecko-výzkumný ústav ACCENDO, ten bohužel nedostal zmiňované miliony, poradenskou činnost, průzkum na školách a vyhodnocení výsledku pro města provedl zdarma.

Poznámka ukazující hned ze startu na neznalost těchto projektů a šíření mylných a matoucích zpráv, je například v tom, že drogy v odpadních vodách testovalo ACCENDO. Ne! Byli to chemici a zároveň experti z Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka, v.v.i. Jednalo se o přesná měření, ověřená již v zahraničí, odkud tuto metodu vodohospodáři přinesli a zároveň k tomu moderní měřicí přístroje a technologie. Vědecko-výzkumný ústav ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú. zde sehrává naprosto jinou roli. Rolí ACCENDA je zpracování a analýza dat zjištěných vzorků v propojení se socio-vědním výzkumem, který se využívá v evropských zemích, a tedy i dotazování cílových skupin pomocí moderních metod sociologického výzkumu. Dále příprava podkladových materiálů pro zastupitele obcí, které o měření požádaly, taktéž pro policii. Takový manifest nesouhlasu by si zasloužil stát alespoň na relevantních informacích, neznalost se dá omluvit, tato reakce však ukazuje na účelné jednání ze strany aktérů, stále však zástupců veřejné správy pověřené úkolem v drogové problematice v našem demokratickém státě s množstvím svobod, ale také povinností.

Zprávy o užívání pervitinu a dalších nelegálních drog mezi žáky základních škol jsou skutečně poplašné a výstražné, burcující. Další zpochybňování zveřejněných metod a výsledků se posouvá kamsi do zbožných přání utulat alarmující výsledky a tím celou situaci zahladit. Zastrašující kampaň? Ovšem kdo se tady bojí a čeho prosím? Asi pravdy! Je zajímavé, že ze strany občanů, zastupitelů a policie, takové reakce nejsou, jsou snad všichni hloupí a nemající vlastní názor? Nedokáží si poradit? Skutečnost tomu neodpovídá! Bohužel však čelí nepochopení ze strany Odboru protidrogové politiky Úřadu vlády ČR. Odtud vane pokyn - uklidněte se, necháme vše při starém! Obce si však dovolily tento postoj nesdílet, mají jiný názor! Naštěstí se to v ČR dnes smí!

Společné odborné stanovisko k testování odpadních vod a následnému plošnému testování žáků na přítomnost omamných a psychotropních látek, které vydal Odbor protidrogové politiky Úřadu vlády ČR, se zde stává jakýmsi společným a jednostranným manifestem několika málo odborníků z oblasti zdravotnictví a sociální práce, tedy ne odborníků na chemickou analýzu a

také ne odborníků na sociologické výzkumy a multikriteriální analýzy. Taktéž jejich názor nesdílí policejní odborníci z Národní protidrogové centrály Policie České republiky ani odjinud. Je s podivem jak zarytě se dokáží držet svého dosavadního způsobu myšlení, mařit, zpochybňovat a bagatelizovat práci jiných odborníků, která není ani trochu šálkem jejich kávy, ačkoliv by to mělo být, jelikož patří do jejich sféry zájmu. Očekávali jsme po celou dobu aktivní spolupráci, nebyl však projevem nejmenší zájem, na rozdíl od všech jiných účastníků veřejné zprávy ve státě. Jako občané se takovému jednání musíme hluboce podívat, odpovídá totiž středověkému sporu, zda-li je země placatá. Nebo také chlapecké rvačce o tom, kdo má lepší autíčko. Proč? To zůstává otevřenou otázkou.

Výzkumy vodohospodářů a společnosti ACCENDO nezpochybňují práci odborníků v protidrogové politice, ale ukazují, že je nutné ji rozšířit o další přístupy, jejichž výsledky využijí zastupitelé měst, občané, policie. My máme právo i povinnost bránit děti i občany před sociopatologickými jevy. Pouze dosavadní benevolentní, pečující a málo důrazný postoj ve společnosti k těmto problémům vyvolává jejich nárůst. Nejedná se už dávno jen o problém zdravotních a sociálních služeb, to patří minulosti. Nemůže tedy zůstat jen v jejich rukou.

Odsouzení aktivit policie v rámci primární prevence výše uvedenými odborníky, např. "Plošné testování žáků", "Bereš-zemřeš" či "Psi ve školách", kteří je považují za neefektivní a neodpovídající současné úrovni poznání, ukazuje na zásadní rozpor ve vnímání drogové problematiky ze strany Odboru protidrogové politiky Úřadu vlády ČR versus policie, zastupitelé, občané našeho státu! Tady je něco skutečně špatně, jak vyplývá z výše uvedeného textu.

Ze státního rozpočtu je na protidrogovou politiku ročně vynaloženo více než 300 milionů korun (roční zpráva) z toho v rámci dotačních titulů na síť služeb prevence a léčby pro uživatele drog je rozděleno ročně 150 mil Kč., přesto se drogová scéna nemění, naopak velmi se rozrůstá, to lze dokumentovat příloženými závěry z workshopu.

Výzkumy, které provedli vodohospodáři v součinnosti s ACCENDEM, přinášejí otázky a zamyšlení zda-li je to takto dobře. Zda-li by plošné měření nepřineslo také nárok na peníze pro obce, které by tak mohly v rámci své samostatné působnosti posílit prevenci v rukou policie v aktivním působení na rodiče a děti a také v účinnějších programech prevence, než ty, o kterých dnes téměř nikdo neví. Dosavadní štedrá péče o uživatele návykových látek vyvolává v populaci k drogám benevolentní a bagatelizující postoj mládeže, nezájem velké části rodičů. Je nutné se také zamyslet nad tím, že plošné měření ve spojitosti se socio-vědním výzkumem přinese nutnou evaluaci vynaložených prostředků na protidrogovou politiku, a také na preventivní programy, jak se i v jiných zemích děje. Bohužel Odbor protidrogové politiky na Úřad vlády se nechová s péčí řádného hospodáře, jak mu to ukládá zákon, pokud nevyhodnocuje efektivnost svých programů.

Dne 28.5.2015 ve Vrbně pod Pradědem

Doc. Ing. Lubor Hruška, Ph.D.
Ředitel vědecko-výzkumného ústavu, sociolog a analytik
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.
Švabinského 1749/19, 702 00 Ostrava
Tel.: +420 596 112 649
Mobil:+420 604 279 758
Web: <http://accendo.cz>
E-mail: lubor.hruska@accendo.cz

Pro lepší pochopení činnosti a postojů odboru protidrogové politiky doporučujeme se seznámit se záznamem rozhovor s jeho ředitelem Mgr. Jindřichem Vobořilem: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1328695-drogova-problematika-uplne-ztratila-pozornost-politiku-rika-jindrich-voboril>

Příloha č. 1: Závěry workshopu „Protidrogová politika měst – od měření k řešení“ ze dne 5. května 2016

Vědecko-výzkumný ústav ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú., spolu s Výzkumným ústavem vodohospodářským TGM, v.v.i., uspořádaly na žádost zastupitelů měst a orgánů bezpečnostních složek v Moravskoslezském kraji workshop: „Protidrogová politika měst – od měření k řešení“, který proběhl dne 5. května 2016.

Workshop byl veřejnosti uzavřený. Zúčastnilo se ho 30 představitelů měst - starostové, radní, protidrogoví koordinátoři, ředitelé městských policí, zástupci sociálních služeb z měst: Orlová, Bohumín, Karviná, Ostrava, Havířov, Opava, Frýdek-Místek, Bruntál. Za Moravskoslezský kraj byly přítomny náměstkyně pro školství, krajská protidrogová koordinátorka a krajská koordinátorka prevence rizikového chování. Za centrální orgány zde byli zástupci Ministerstva vnitra a Policie ČR.

V předchozích letech byla veřejná správa nejen v Moravskoslezském kraji, ale i napříč ČR, seznámena s výsledky výzkumných projektů, které přinesly novou měřicí technologii pomocí chemické analýzy vzorků odpadních vod (identifikace nelegálních návykových látek) propojenou s moderními informačními technologiemi v socio-vědním výzkumu včetně interpretace socio-patologických jevů a jejich predikcí pomocí časoprostorových analýz v softwarovém prostředí ArcGIS a SPSS. Jednalo se o tyto projekty:

- Program bezpečnostního výzkumu České republiky 2010-2015; DRAGON: **Stanovení množství nelegálních drog a jejich metabolitů v komunálních odpadních vodách – nový nástroj pro doplnění údajů o spotřebě drog v České republice.**
- Program: Výzkum pro potřeby kraj; DRAGON2 od měření k řešení: **Využití nového nástroje na měření výskytu nelegálních drog ve městech Moravskoslezského kraje pomocí integrované strategie pro organizační složky státu a územní veřejnou správu.**

Výsledky uvedených projektů ukázaly, že tyto propojené metody umožňují výrazný pokrok v dané problematice, a to především v posunu od dosavadních odhadů k přesnějšímu měření. Dále tyto metody umožňují včasné zacílení jednotlivých preventivních aktivit a jejich vyhodnocení daleko dříve než dosud. Tato metoda rozvíjí přístup ex-ante, tzn. zaměření preventivních programů na prvo-výskyt uživatelů drog, na nahodilé uživatele, tzn. jde o uživatele, které sociální služby a adiktologické poradny vůbec nezachytí. Tato metoda umožňuje problém nebagatelizovat, stanoví rozsah problému a je možné objektivně informovat na základě empirických výsledků jak rodiče, školy, zaměstnavatelé, představitele měst a centrálních orgánů veřejné správy. Dosavadní mínění ve společnosti, že se jedná o marginální záležitost, výsledky projektu zcela vyvrací.

Výsledky současných epidemiologických odhadů ve studiích a dotazníkových průzkumech adiktologů přinášejí jistě podstatné informace pro jejich práci a jsou pro ně nesporně důležité. Neumožňují však zacílení policejní práce v terénu a nejsou ani dostatečným podkladem pro představitele samospráv při rozhodování o prioritách v lokální politice. Dále nepůsobí dostatečně

na veřejné mínění občanů, a to ani na informovanost rodičů dětí, kteří často netuší, že se jich to týká. Nové metody ukazují na nutnost rozšířit pravomoci v oblasti prevence kriminality a protidrogové činnosti na úrovni měst, krajů, mimo oblast sociálních služeb. Posílit financování této činnosti v rozpočtech obcí. Nenechávat celou tuto problematiku jako dosud jen na sociálních službách¹, které z hlediska svých pravomocí a kompetencí stanovených zákonem nepokrývají celou tuto oblast, ale zaměřují se především na pomoc uživatelům tak, jak jim to zákon ukládá. Zástupci policie a samospráv požadují a potřebují, aby se pomoc uživatelům rozšířila o změnu úhlu pohledu na celou problematiku: je nutno posílit informovanost občanů, vtáhnout do řešení rodiče a dětské lékaře (rozšíření testování dětí při preventivních prohlídkách – legislativní změna), rozšířit možnosti městské/obecní policie² v protidrogové prevenci v působení na děti a občany, zaměřit se na spolupráci s médii. K dosavadnímu řešení protidrogové politiky ex-post připojme řešení ex-ante, tzn. předcházíme rozšiřování počtu problémových uživatelů.

Závěry workshopu:

- 1. Protidrogová politika v ČR je nedostatečně řešena v oblasti pravomocí, kompetencí, působnosti a propojení orgánů činných v protidrogové politice a prevenci kriminality, tj. bezpečnostních složek, sociálních služeb, zdravotních služeb, školství a samosprávy obcí, krajů.** Dochází k nárůstu problémových uživatelů drog (největší podíl tvoří uživatelé pervitinu). Pozornost je věnována především péči a řešení následků užívání drog (přístup ex-post) a nikoli příčin (přístup ex-ante). Není měřen dopad ani efektivita jednotlivých současných preventivních programů tak, jak to ukládá zákon, tj. efektivně hospodařit s vynaloženými prostředky.
- 2. Je nedostatečná informovanost občanů, problematika je společností považována za marginální a přístup k užívání drog vycházející z neznalosti následků je často liberální.**
- 3. Dochází k nárůstu spotřeby drog oproti společenskému mínění.** Odhadovaná spotřeba pervitinu v roce 2013 je 6 tun³. Je vysoká dostupnost legálních i nelegálních návykových látek. Benevolentní postoj způsobuje šíření drog s vyšším zdravotním a sociálním rizikem i mezi dětmi základních škol. Viz příklad z Orlové.
- 4. Roste pracovní vytížení a aktivity Policie ČR v oblasti drogové kriminality:** Zvýšená aktivita včetně personálního posilování kapacit PČR SKPV se projevuje i výrazným nárůstem zadrženého pervitinu, a to z 12,5 kg v roce 2000 na 107,3 kg v roce 2015. Výrazné je zapojení Vietnamců do pěstování konopí a výroby metamfetaminu. Expertní odhady sekundární drogové kriminality ukazují, že v ČR je 40 % krádeží a 35 % všech loupeží způsobeno uživateli drog.
- 5. Samospráva a bezpečnostní složky v oblasti spotřeby drog nemají ze současných zdrojů dostatečné informace o situaci na území města.** Je jasné, že pro svou činnost potřebují jiný druh informací než ty, které poskytují současné epidemiologické studie. Nová měřicí metoda nepopírá důležitost

¹ Pro upřesnění je nutné dodat, že v ČR máme systém protidrogové politiky postavený na 4 pilířích (snižování dostupnosti návykových látek a rizikovosti hazardních her, primární prevence, léčba a sociální začleňování, snižování rizik („harm reduction“), které se vzájemně doplňují.

² Role policie je primárně v oblasti snižování dostupnosti drog, preventivní funkce je v současné době až sekundární, s tím, že ve školské prevenci bylo již dříve metodicky ze strany NPC SKPV doporučeno, aby se policie ve vztahu k dětem soustředila pouze na zvyšování právního vědomí mládeže („drogy a zákon“ = jaké sankce hrozí za jaké protiprávní jednání ve vztahu k drogám, vyvracet různé mýty apod.), nikoliv na informování o rizicích spojených s užíváním různých druhů drog a výchovné intervence.

³ NDMS (2015) Výroční správa o stavu ve věcech drog za rok 2014. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, str. 187.

získávání informací z dosavadních dotazníkových šetření a epidemiologických studií pro zdravotní a sociální služby. Ukazuje však jejich nedostatečnost pro řízení procesů v území pro samosprávu měst, pro bezpečnostní služby, nepůsobí jako varovný signál pro občany, rodiče i děti.

6. **Kompetence protidrogových koordinátorů jsou nedostatečné.** Nemohou ovlivňovat financování jednotlivých služeb a škol na území města, pouze mohou ovlivňovat finanční příspěvek města na jejich fungování. Jen nutné najít finanční zdroje na spolufinancování protidrogové politiky na úrovni měst. Představitelé samosprávy považují za důležité měření spotřeby drog za celé město i za jednotlivé objekty, např. školy. Klíčové je pro ně zmapování situace a analýza trendů. Podobné výsledky jako v Orlové jsou i v Bohumíně. V dalších městech se chystá měření: Karviná, Frýdek-Místek, Havířov.
7. **Existuje podceňování měření a nedostatečná evaluace preventivních programů u pracovníků v sociálních službách. Nepochopení vychází z jednostranného pohledu na drogovou problematiku především očima postižených uživatelů.** Celý problém však dnes zasahuje více resortů veřejné správy tvořených samostatnými institucemi s jiným pohledem a jinými požadavky, než jsou specifika pohledu a práce sociálních služeb. Role nového způsobu měření je v přesnější identifikaci a stanovení problému; podle jeho rozsahu je mu pak přiřazena priorita řešení – včetně financí. Při intervenci a její evaluaci je nutné vyhodnocovat efektivitu jednotlivých preventivních programů dle dopadů⁴. Kdo neměří, ten nezná účinnost a velikost dopadu svých činností. Kvalitní evaluace by měla být založena na dlouhodobém průzkumu dopadů (tj. dotazníkové šetření) doplněném měřením z odpadních vod, jelikož tyto výsledky mají, jak se prokázalo, vyšší validitu (platnost). Validita epidemiologických studií založená na dotazníkových průzkumech je výrazně nižší, přesto jsou tyto studie důležité, jelikož poskytují další podstatné informace. Příklad z Orlové je důkazem toho, že dotazníkové průzkumy na základních školách nefungují (žáci přiznávají zkušenosti s marihuanou, ale užívání pervitinu nepřiznávají) naopak měření v odpadních vodách u paty škol bylo přesné a bohužel úplně v rozporu s tím, co žáci do dotazníků napřiznávali.

Zápis závěrů workshopu: Ing. David Kubáň

Schválil v Ostravě dne 11.5.2016

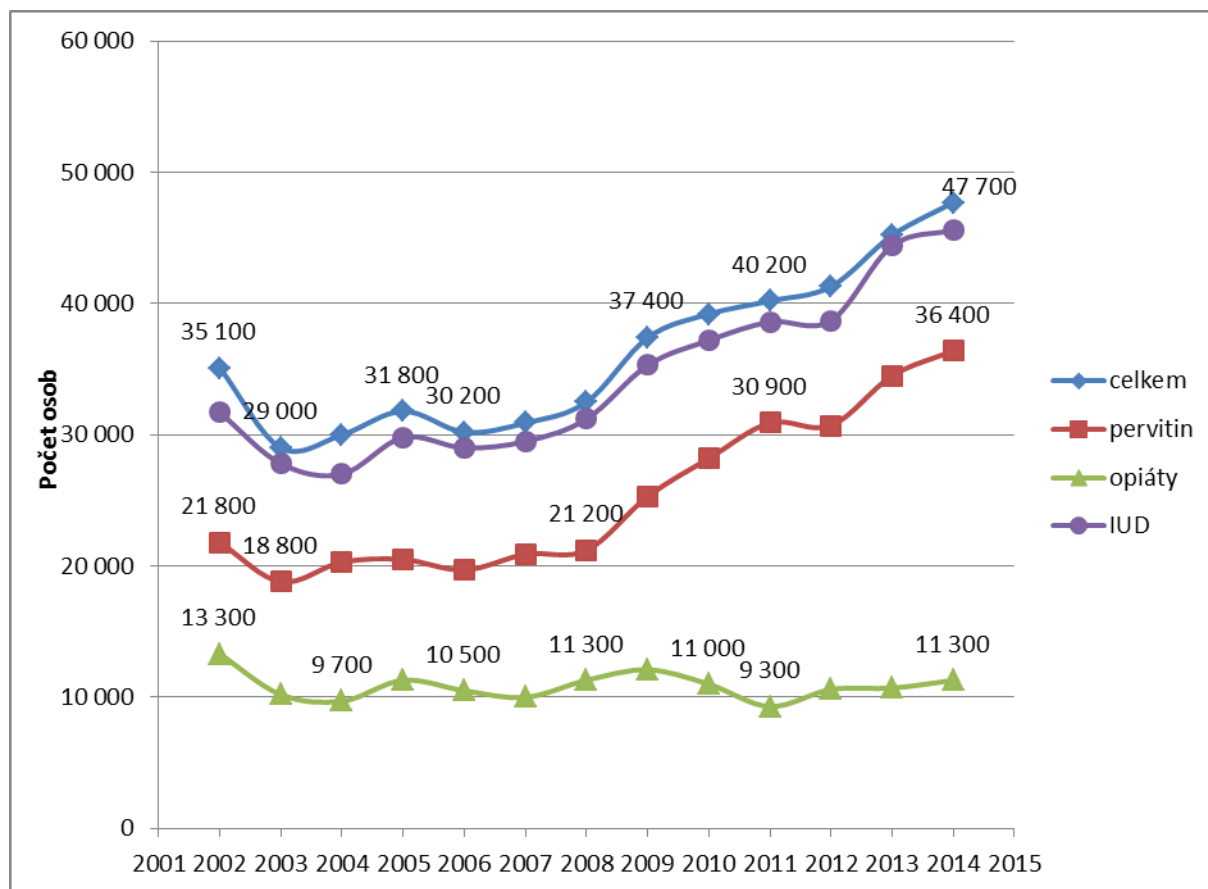
Doc. Ing. Lubor Hruška, Ph.D.
Ředitel vědecko-výzkumného ústavu,
sociolog a analytik
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.
Švabinského 1749/19, 702 00 Ostrava
Tel.: +420 596 112 649
Mobil: +420 604 279 758
Web: <http://accendo.cz>
E-mail: lubor.hruska@accendo.cz

⁴ Štefunková, M.; Šejvl, J. eds. (2012) Základy prevence kriminality pro pedagogické pracovníky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 29 – 35.

Data za ČR

Graf 1: Odhad problémových uživatelů drog ČR 2002 - 2014

Zdroj: POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY NÁRODNÍ PROTIDROGOVÁ CENTRÁLA

Pozn.: IUD – Injekční uživatelé drog.

Financování protidrogové politiky

Tabulka 1: Výše dotačních titulů na síť služeb prevence a léčby pro uživatele drog v r. 2014-2016 v tis. Kč

Instituce	2014	2015	2016 (plán)
Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky	76 631	91 156	118 234
Ministerstvo zdravotnictví*	15 170	15 631	20 608
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	11 437	11 891	11 917
Ministerstvo práce a sociálních věcí	111 794	25 248	27 340
Ministerstvo spravedlnosti	3 500	4 200	4 200
Celkem	218 532	148 126	182 299

Pozn.:* MiZ této to částky tvoří projekty z dotačního titulu Národní program zdraví: 170 tis Kč v roce 2014, 631 tis. Kč v roce 2014 a 1,4 mil. Kč v roce 2014.

Z výše uvedeného je patrná podfinancovanost školské prevence (MŠMT), resp. fakt, že finanční prostředky zde alokované v průběhu let zůstaly nezměněné, přestože je oblast prevence považována za prioritní.

Vědecko-výzkumný ústav je registrován u Úřadu pro ochranu osobních údajů pod reg. č. 00038965.

Zápis v rejstříku ústavů, IČ: 28614950
vedený Krajským soudem DIČ: CZ 28614950
v Ostravě, oddíl U, vložka 62Telefon: 596 112 649
Web: <http://accendo.cz/>
E-mail: info@accendo.cz